

Örökségül nyertük Tekintetes Rendek! a Szabad Választás szép jogát, de ezzel együtt örököltük ama szent kötelezettséget is, hogy ennek gyakorlatában az ezt alapított dicső eleink azon idves célzatának, miszerént minden ily választások alkalmával a Nemzet' legérdemesebbjei, 's a választás alá vett hivatalra legalkalmasabbjai jeleltessenek ki, — lelki esmeretesen meg felelni, és ebben törvényesség' egyenes tiszta útján eljárni törekedjünk, mert minden ily szép jogok gyakorlatában felhasznált eszközök a Közönség átkát csak úgy kerülhetik el biztosan, ha ferde alkalmaztatásukkal a ki tűzött célét nem undokítják, 's a feltékenül meg őrzött elv' idvességét gyakorlati aljásadás' bélyegével illetni irtoznak.

Légjünk tehát Tekintetes Rendek! erős eltökéléssel lelkesedve mostani eljárásunkban a köz ügyet legfőbbnek tekinteni, hogy a köz ügy határozzon saját érdekeink, 's magános nézeteink felett, ne ezek amaz felett, öljjünk ki sziveinkből minden mellékes nézeteket, 's választó szozatainkal csak olyakat tiszteljünk meg, kiktől lelkünk belsejében meg vagyunk győződve, hogy hivatalos eljárásukban — el távolítva maguktól minden emberi kisértő érdeket, minden személyes vonzalmot vagy gyűlölséget, minden tettjeinknek rugója csupán a meg győződésök szerinti tiszta egyenesség, 's vezér csillaguk a törvény és igazság leend, kiktől meg vagyunk győződve, hogy e' Nemes Székben, mind az egésznek jól létét, virágzását, mind az egyes polgárok igazsáknak lelki esmeretes ki szolgáltatását lankadatlan buzgósággal 's dicső hivatásuknak valoban meg felelőleg eszközölni képesek leendenek.

Ezen lelki esmeretes eljárást vagyok én bátor ez alkalommal hazafi tiszta érzetemnél fogva a Tekintetes Rendeknek szívökre kötni, 's lelkem' méjjéből kérem a Mindenhatót adja erre menyei malasztját, hogy ennek eredményében nyerjen ezen Nemes Szék egy oly előljárat, ki a részre hajlatlan igazság szeplőtelen lobogója alatt, telyes igyekezettel, el tőkéllett szándékkal sikeresen fog munkálkodhatni, mind azon, mit Felséges Fejedelmünk, és szeretett Hazánk egyező, soha szét nem választható java, dicsősége meg kíván.

Közli: JANCSÓ ELEMÉR

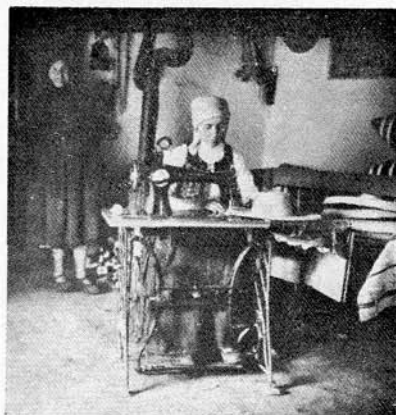
Szalmakalapkészítés a kalotaszegi Jákótelkén

Kalotaszeg népnyelvi térképének anyaggyűjtése folyamán Jákótelkén¹ nyelvmestert kerestünk a helybeli igazgató-tanítóval, és ezért bementünk néhány családhoz. Az egyik házban nagy halom szalmát láttam a földön, s megkérdeztem, mire használják. Kérdősködésemre egy fiatal lány megmondta, hogy itt a községben a földművelés mellett kalapkötéssel is foglalkoznak. Néhány szót váltottunk még a házbeliekkel és tovább mentünk, mert a családban nem akadtunk jó nyelv-

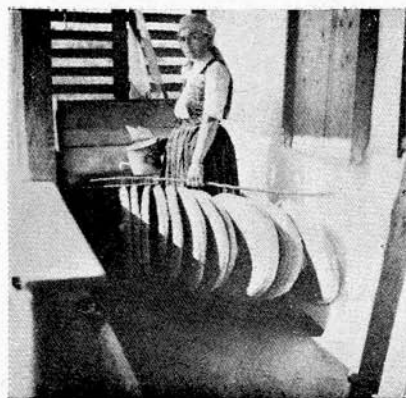
¹ Egy kis, ma határmenti, magyar többségű község Bánffyhunadtól délkeletre 6–8 km-re. Nem esik fő-útvonalba; legközelebbi vasútállomása Bánffyhunad. A falu kb. 350–400 lelket számlál.

4. kép
A szalmafonat tisztítása toldás után

5. kép
A kalap varrása géppel

6. kép
A kalapokat füstölni teszik be a hombárba

7. kép
Jákótelki vándor-kalapos

mesterre. Szerencsémre éppen egy olyan családban találtunk jó nyelvmestert, ahol sok szalmakalapot kötnek és a megvarrásához is értenek. Így sikerült aránylag rövid idő alatt lejegyezniem egy eddig e vidékről ismeretlen háziipari munkamenetet és szokincset.

A jákótelki kalapkészítés kezdetét adatok hiányában nem sikerült megállapítanom. Az emberek már nem emlékeznek arra, hogy ki és mikor készített első ízben szalmakalapot a községben. Azt sem tudják, honnan hozta a mintát. Nyelvmesterem, özv. PÉTER ANDRÁSNÉ, szül. PÉTER KATA (69 éves) emlékezete szerint már az ő nagyszülei is foglalkoztak kalapkötéssel. Eszerint már az 1800-as évek elején úzték Jákótelkén ezt a mesterséget. Így öröklődött apáról fiúra e fontos háziipar. Ma már minden családban kötik a kalapnak való fonadékot.

Kalapkötésre *öz búza s tavasz búza jóu csak. Még a rosz (= rosz) szalma sē jóu.* Ezek közül is csak akkor jó a szalma, ha a búza nincs túlérve, mert akkor *szíjassabb*, s így nem törik olyan könnyen. *Éty kis mēkpattant szalat észrū sē vészünk* — mondja mesterem. *Most rossz a szalma. Igēm mēg vout írvū (= érve) a búza.*

A kévébe kötött és hazahordott búzából válogatja ki a jákótelki ember a kötésre alkalmas szalmaszálakat. Otthon az udvaron *fēlütik* a kévét (= a kévét a fejekkel fölfelé felállítják), és a hosszabb szálakat kihúzzák belőle. Amint ők mondják: *a szip fejeket kihúzzuk szállal.* Amikor egy maroknyi szál összegyűl, derékban szalmával átkötik, és a búzafejeket sarlóval vagy egy nyeletlen kaszával levágják. Tíz ilyen maréknyit összekötnek egy kévébe, és elteszik télire. Összel vagy *télbe*, mikor érkezik, egy félmarokkal kivesz a kévéből. *A fejitül a légelsőü csögöt mind eggy iránt bāl kézbiul a jop kézba szēdi* és egy nyél nélküli kaszával, vagy éles késsel az *ägísszüt srégēn lēvágja a csöggāl eggyütt. It van a tokja a szalmának, s aszt lēhuzzuk.* Erre azt mondja, *mēk-szēdēm a szalmát, s lēhúzom a tokját.* Egy ilyen félmarkot összekötnek külön-külön cérnával. Ez a *kalapszalma*, amit *marogba* kötnek. Ezután megválogatják a szalmát. A megtisztított szálakat osztályozzák vastagság szerint. A *vastag* s a *vikon* szálakat külön-külön kötik csomóba. Ezzel a szalma alkalmassá vált a kötésre.

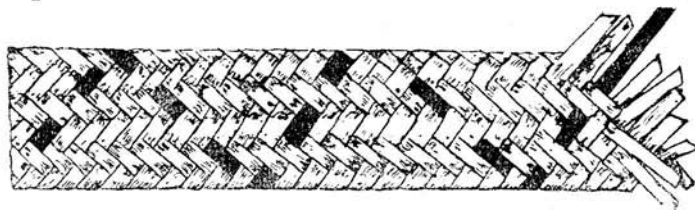
Amint az idejéből kitelik, hozzálát a jákótelki ember a kalapvarráshoz szükséges fonadék megkötéséhez. Egy félmarok szalmát belemárt a *srégēn* vágott végével a vízbe és végig csorgatja rajta úgy, hogy az a szalmaszálban belül és keresztül folyjék. *Aszatok ety csomou szalmát* — mondja — *s kötöm a kalapot.* Ezt a műveletet négyszer-öttször is megismétli. Így puhítja meg a szalmát, hogy fonás közben ne törjék. (A fonadékkészítést *kötésnek*, ritkábban *fonásnak* is nevezik). A megnedvesített szalmát akkor nyomban meg is kell fonnia, mert ha sokáig *állani hagyják, mēksárgul.*

Háromféle szalmafonatot készítenek: 1. női kalapnak *hat szalut*, 2. férfi kalapnak *nity szalut* és 3. ritkán *három szalut*. Maga a név mutatja, hogy 6, 4, illetőleg 3 szál szalmából fonják a fonatot. A valószínűségben azonban 11, 7 és 5 szállal fonják (l. alább). A női kalap szélére *csipkét* is kötnek 2, illetőleg 4 szállal. Más fonatot nem ismernek.

1. A női kalap kötése. A női kalapot *vastagjap szalmábül* kötik,

mert ez széles karimájú és keménynek kell lennie. Ellenkező esetben nincs meg a *tartása* s nem tudják jól értékesíteni. A kötés módja a következő: A fonó öt szál szalmát függőlegesen tart maga előtt a két kezében. A hatodikat ezek közepén vízszintesen alájuk teszi, és a függőlegesen tartott szálakat derékban e mellett megtöri, úgy hogy a vízszintesen elhelyezett szál közöttük maradjon. Ekkor jobbról balra haladva a vízszintesen tartott szállal *éty szálát lehaty, kättöüt félvészén*. Ezután sorra veszi a derékban megtört szálakat is. Miután jobbról balra haladva minden szálát áthajlított, ugyanezt megcsinálja balról jobbra is. Így kezdi meg a kötetést. A kezdést befejezve, a baloldali legszélső szálát lehajtja, s így lesz a hatszálú fonatból 11 szálú. A továbbiakban mindig arról az oldalról kezdi a kötetést, amelyik felén hat szál van. Ez a szám állandóan változik, úgy hogy egyszer jobb, máskor baloldaltól kezdi a fonást.

A munkát nyolc ujjal végzik. A *höväjk* és *gyürüs* ujjal keményen tartják a fonatot és a lehajlított szálakat, hogy ne ferdjöljön el a kötés. A *mutatóu* és *nagy* ujjal végzik a munka többi részét. A *kis újn*ak semmi szerepe sincs.

1. kép. Hatszálú fonat

A női kalap kötése gyorsabban megy, mint a férfi kalapé. A szalma vastagabb és könnyebben tud vele bännj munka közben.

2. A férfikalapot 4, illetőleg 7 *víkon szálból* fonják. Férfikalapnak *vékonyjap száлма* kell. *Aszt szíp szálmábúl* *léhät kötni*. Ugyanígy járnak el, mint a nőikalap kötésekör. A különbség csak annyi, hogy *éty szálát lehaty* és *égyét félvészén*, míg az előbbinél kettőt vett fel. Ennek a fonása sokkal könnyebb és egyszerűbb. Igaz ugyan, hogy női kalap módjára is fonják ritkán, de ez *szaporátlanabb* a szalma vékony-sága miatt.

3. Régebben 3, illetőleg 5 szálból is kötöttek férfikalapnak való fonatot, ma ez már csak elvétve történik meg.

A *csipke* két szálból készül. Ezt fonják a *légvastagjabb* szálmából, mert ennek kell a kalap karimájának a formáját megtartania és ez rongálódik aránylag leginkább letevéskor, meg felakasztáskör. A kötés első mozzanata a szálmefonatéval azonos. Egyik szálát függőlegesen, a másikat vízszintesen tartja a fonó. Majd a függőlegesen lévő derékban meghajlítja, s ez körül fogja a vízszintesen álló szálát. Tehát tulajdonképpen nem két, hanem négy szállal dolgozik. Ez a négy szál meg is marad mindvégig. A csipke további kötése bonyolultabb, ezért, hogy könnyebben érthetővé tegyem a munka menetét, megjelölöm az egyes

szálakat A, B, C, D-vel és így írom le a kötés menetét. Az A áthajlik B fölött C alá; B áthajlik C felett D mellé, azt megkerüli és A alá kerül. Ezután D hajlik A felett C alá s azt megkerülve B alá. C áthajlik B és D felett A alá s azt megkerülve D és B alá. A pedig áthajlik D és C felett B alá s azt megkerülve C alá, stb. Így válik a széle, a kalapfonat egyenes szélével ellentétben csipkézetté. Innen kapta a nevét is.

Fonás közben egy-egy szál nagyon megrövidül. Ezt kitoldják új szállal, ez a *tóudás*. A fonadékba toldani csak a jobb vagy baloldali második szálát lehet. Ilyenkor a fonó lehajtja a megrövidült szálát, s az *iránt*, tehát ugyanabban az irányban, mint ahogy haladt a lehajtott szál, a közvetlenül fölötte átmenő egy vagy két keresztszál alá dugja a betoldandó új szalmaszálat a rézsütosan levágott végével. Toldás előtt a *hónya alól* kihúzott nedves szál végét a szájában rendszerint meg is nyálazza, s még bele is enged nyálát, hogy jobban csússzék a szalma. A csipkét ugyanúgy toldják. A lehajtott rövid szalmavégeket fonás közben a fonaton rajta hagyják. Csak később vágják le bicsokkal, vagy jó éles késsel, amikor már egy kalapra valót megkötöttek. *A tóudásokat éty bicsokkal vaty késsel jóu tövibül lévőgjuk.* Előbb a *fonákját*, a visszáját tisztítják le, azután a *szímit*. Ez a tisztítás: a *takarítás* (4. kép).

2. kép. Négyszálú fonat

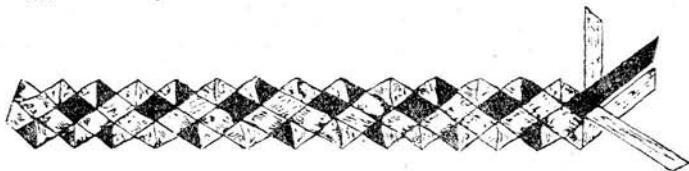
A férfikalaphoz hosszabb fonatot kell kötnünk, mint a nőihez, mert az vékonyabb szalmából készül és keskenyebb. *Ábbül* (t. i. a férfikalaphoz *kél tizennágy öl éty kalapnak.* Míg *nyóuc ölbül lessz egy nőji kalap.* Egy öl a fejen keresztül a test mellett kinyújtott két kézzel mért hosszúság. Méterszámra nem igen mérik. Az alacsonyabb ember egy öllel, vagy egy fél öllel többet köt a kalaphoz, a magasabb meg a rendes méretet *köti ki.* A 8, illetőleg 14 öl hosszú fonadék meglétekor azt mondja, *köttém,* vagy *kikötöttám éty kalapot.* Magának a fonatnak nincs neve. Kalapot köt, vagy fon és megkötött egy kalapot, ha az előírt hosszúságot elkészítette. Amint egy kalapra való fonat elkészül, felsavarják karikába s cérnával átkötik. Ezt *kalapnak* nevezik. *Aki légyörsabb, két kalapot köt még egy nap.* Átlag másfél kalapot köt még egy *ämbër* női kalaphól. *Férfi kalap nem igen lessz ki egy nap.* *Nagyon víkony s osztán sok kél bäléjü.* A csipke hosszúságát nem mérik. Azt folytatólagosan kötik, és ahol szükséges, elvágják. Ezt is kekre összegombolyítva teszik el, éppen mint a szalmafonatot.

Az így összekötött fonatokat eltéve tartják hűvös helyen. A kalapot csak 2—3 nappal eladás előtt varrják meg. *Ha áll a kalap megvārva, meglágyul, s a színé hagyul* (= elveszti a színét) *is.* Erre azt mondja a vevő, *én nem vészék ijän löügóus kalapot.* Az élelmes jákó-

telki pedig túl akar adni az áruján, s ezért tőle telhetőleg alkalmazkodik a vevő igényeihez.

Ezelőtt 30—50 esztendővel csak kézzel varrott kalapot készítettek. Ma már csak géppel varrják, mert gyorsabban megy. Három asszony ért ehhez a községben, s rendes varrógépen varrja. Egy asszony *nyári nap, ha jól ményen a gép, megvár réggültül ástig 50—60 kalapot is*. Ez a három asszony varrja meg pénzért az egész község készítményét. A mult évben 50 fillérbe került a községben egy női kalap megvarrása. Ma már 1 pengőt kérnek érte, mert szűken van a cérna.

Varrás előtt az összecsavart fonatot, úgy, amint van, belemártják hideg vízbe. Hirtelen ki is rántják a vízből, és valamihez hozzáütik, hogy ne legyen nagyon vizes, mert akkor nem lehet vele dolgozni. *A gép is rozsdásodik, s a cérna is szakad*. A szalmának nem szabad túl vizesnek lennie varráskor. Csak egy kissé meg kell ereszkednie, lágyulnia, hogy ne törjék.

3. kép. Háromszálú fonat

A női kalap varrása. Varrnak *kicsi és natyfüjü* női szalmakalapot. A kicsifejű kalap varrásakor kb. $3\frac{1}{2}$ cm visszahajtott fonadékot körül-vann. Ezután a fonatból három kört varr köréje kereken a *színirä*. Ez lesz a kalap *tätüjä*. Ekkor *kivészi a gépbül* és lehajt egy *sört*, tehát egy fonadéknyi szélességet körben. Ezután a *fonákján* (=a vizsáján) varr *két rendét*, és ismét kivészi a gépből. Ez adja meg a kalap magasságát, a *fäjít* (= fejit). Ebből a második rendet feltüri s a *színin* varrja tovább most már a *lapját*, illetőleg a *karimáját*, amíg el nem fogy a szalmafonat. A végét rézsútosan az előző rend alá varrja, hogy ne lát-szodjék a hirtelen behajtás és a kalap karimája kerek maradjon (5. kép). A karimából másfél rendet lehajt egész kereken. Ekkor a kalapot élére állítja és a lehajtott részre belülről rávarrja a csipkét.

A fonatot jobbról balra forgatva varrta, a csipkét meg a fonadék végétől 3 cm-re téve balról jobbra varrja, nehogy elhúzódjék a kalap az egy irányba való varrással. A csipke fele-szélességben kilátszik az utolsó rend széle alól.

A kicsifejű kalap méretei kb. a következők: a tető átmérője 10 cm; a belvilág átmérője, mivel a rávarrással kissé szélesedik a fejrész, 11 cm; az *ödala* 4—5 cm magas; a kalap szélessége karimával együtt 58—60 cm; a lehajtott karima-szél csipkével együtt 2—3 cm.

A nagyfejű női kalapot ugyanúgy varrják, csak fej után készítik. Helyesebben szemmértékre különböző nagyságúra varrják a fejrész belvilágát. A tető mérete ugyanaz. Három rendet körbe, s a harmadikat lehajtja. Az oldala, illetőleg a magassága a fej nagysága szerint kisebb, vagy nagyobb. Rendszerint 6 rend, ebből a hatodikat visszahajtja, és

úgy kerül a karimára a sor. A lapjának a szélessége a kicsifejűével nagyjában azonos.

Az egyes rendeket $\frac{1}{2}$ cm-re varrja a kicsi és nagyfejű kalapnál is egymás alá, de *szűlsäbbrä is lëhät tenni*.

Mostanában férfi- és gyermekkalapot ritkán készítenek. Varrnak néha 6 szálú fonatból, női kalapanyagból öreg embereknek, meg gyermekeknek 2—3 pengőért egy-egy kalapot. De *az nem ojan szíp, mä* (= mert) *vastagjap szälu. Vásärra, hogy inneplöü, takaros, csinos lëgyën, kalapvöröü gépën vārattyuk mëg* Bánffyhunyadon. Házilag csak viselő kalapot varrnak a férfiaknak. Ezt sokkal *víkonyjap szäl-mábül kötök*. A tetejét kb. 10 cm átmérőjüre varrják kissé elnyújtva, tojásdad alakúra. Magasságnak 10 rendet is hagynak. Azután következik a *pärkännya, a lapja*. A párkánya kb. 8—10 cm széles. Erre csipkét nem tesznek, hanem *magábül két rändäl vārjuk a szilit*, hogy jobb legyen a tartása. A tetejét s a magasságában az *óudalät* már az elején benyomják, hogy úgy száradjon meg.

Szívesebben készítenek női kalapot, mert *szaporäbb. Vastagjap szäl-mábül kötöüdök* s szépen meg is tudják varrni. A férfikalapnak valót megkötik s eladják méterszámra egy-egy kalapvarrónak Bánffyhunyadra és Kolozsvárra; ezek aztán kész gyári áruként hozzák forgalomba. A román megszállás alatt 1 lejért adták méterét a férfikalapnak való fonadéknak. Ma is alig kapnak érte egy néhány fillért; ezért ritkán adják el. Női kalapnak való fonatot emlékezetük szerint soha sem adtak el. Azt mindig ökl maguk varrták meg.

A nedvesen megvarrt kalapokat meg is kell szárítaniuk festés előtt. A *szárítás* benn a házban, a ház földjén, asztalon, meg ágyon, vagy künn az udvaron történik. A kalapot a *lapjäväl* lefelé rakják le, úgy, hogy a feje mindeniknek látszodjék. Egymás mellé teszik, a széleiket egymásra is, hogy érje a levegő mindenütt s *száraggyon*. Ez alatt *mëkkämínyszik* a szalma. Reggeltől délig, vagy déltől estig állhat így a kalap. A már megszáradt kemény kalapokat fejjel egymásba rakják. A feje egyiknek sem teljesen egyforma bőségű, a teteje meg mindeniknek kisebb és egymásba talál. Így áll a kalap otthon, hűvös helyen.

Szárítás után meg kell festeni a kalapokat. A *festist* is házilag végzik. Színes szalmakalapot egyáltalán nem készítenek. A festés csak a szalma fehéritésére vonatkozik. Amint az eladásra szánt kalapok elkészülnek, vízbe, néha tejsbe mártott kézzel megnedvesítik a kalapot, annyira, hogy ne legyen *lucskos*. Ha tejjel nedvesítik meg, szebb színű lesz a kalapszalma. A karima szélére házi kendercérnából egy kis *filät* (= fület) varrnak, s ennél fogva felfűzik egy kis rúdra. A kalapokat lazán egymás mellé taszítják, hogy a füst minden kis zeg-zúgot átjárhasson. Ezután a rúddal együtt beteszik egy *hombárba*, vigyázva, hogy a kalapok széle sehol se gyűrődjék. A hombár fenekére egy lyukas *rátóuba* (= 3—4 literes öblös szájú cserépfazék), vagy más pléh-fazékba égő szenet tesznek s arra *büdöskövät* (6. kép). Ez füstölni kezd a parázson és megfesti, illetőleg megfehéríti a barnásszínű szalmaszálakat is. A hombárt természetesen légmentesen lefojtják ruhafélékkel, rongyokkal, meg bundával, hogy a füst ne szállhasson ki belőle.

A kalapfestés 8–10 órát is megtart. Reggeltől estig, vagy estétől reggelig szokták festeni a kalapokat. De legalább 4–5 órát benne kell hagyniok a hombárban, hogy céljukat elérjék. Vigyázni kell nagyon a festéssel, nehogy a kalap szalmája tüzet fogjon, vagy alulról a hombár meg ne gyuljon, mert abból nagy kár keletkezhetik nyári időben.

Ezzel a kalap el is készült. Díszíteni a jákótelkiek nem szokták. Szalagot, amint itt nevezik, *pándlikát* nem tesznek rá. Azzal a vevő díszíti majd saját ízlése és a vidéken szokásos viselet szerint. Most már csak a vevőt kell megnyernie az árúsítónak, hogy pénzt szerezhessen a *köücségélísrü*, azaz apró-cseprő kiadásai fedezésére. Otthon, szállítás előtt jó szorosan egymásba rakják a kicsi- és nagyfejű kalapok fejrészét, hogy ne *roncsolóuggyék*. Szállításkor pedig a *filákét* (= a cernából készített fülecseket) *ëggy iránt tesszük s aszt összaköttyük jóy szorossan. Ilirü állittyuk zs béköttyük ëggy abrozba*. Két abrozba kötött kalapesomót átvét a vállán s úgy szállítja (7. kép).² Egyszerre 60–70 kalapot is visz egy férfi a vállán. Szekéren ritkán szállítják, mert költséges. Még vonatra vagy gépkocsira fellszállnak néha, mikor nagyobb távolságra akarnak menni. Általában azonban gyalogszerrel, a hátukon hordják árujokat. Háziipari cikk lévén, engedély nélkül árusíthatják minden helységben.

Jákótelke látja el az egész vidéket női szalmakalappal. A bánffy-hunyadi piacon és a környékbeli községekben mindenütt ott van a jákótelki magyar háziipari termékével. A piacon vámot kell neki is fizetnie az árúja után, de a falvakon szabadon, vámmentesen árúsíthatja portékáját. El is megy jó messzi vidékre kis batyújával a hátán. Kolozsvár, Kolozsborsa, Hidalmás, Váralmás és Zilah piacain, valamint a Szilágyság több helységében, Krasznán is ott látjuk a jákótelkieket. Régen, sőt még a visszaesatolás előtti években is, Torda és Jára vásáraitra is el-ementek kalapjaikkal.

Tudják, hova milyen kalapot kell szállítaniok. Kicsifejű kalapot viselnek Magyarkapus, Kiskapus, Egerbegy, Gesztrágy, Mákófalva, Vista, Méra, Türe, Bogártelke, Nádasdaróc, Inaktelke és Magyaránás lakosai. A többi környező községben mindenütt a nagyfejű kalap a divatos. Maguk a jákótelki asszonyok és leányok is nagyfejű szalmakalappal járnak a mezőre és a kertbe dolgozni nyári hőségben.

Rëgëm még jobban (= még többet) *csinálták a szalmakalapot, mim most. Vittik a Szilágyba is!* Sokszor egy hétig sem ment hazá a falujába a férfi, amíg el nem adta az elvitt árut. Ma ez ritkán történik meg. Otthonról nem tud senki egy hétre való élelmet magával vinni, s ezért csak néhány napig lehet távol a falutól. Különben felélné a kereset nagy részét.

Egy kalap ára ma 5–6 pengő. Vásárban többet is kérnek érte. Régen, amikor a szalma is, meg a varráshoz szükséges célna is olcsóbb volt és lehetett kapni, jutányosabban hozzájuthatott a vevő is. Most egy

² A szemléltetés kedvéért a vállán átdobott kalapköteget nem abrozba kötve mutatom be, hogy az összekötés módja jobban lássék. A vásárban és a falvakon így járnak-kelnek a vállukra tett kalapokkal.

nehány év óta rossz a termés, fejletlen és kevés a szalma. Ez is drágítja az árút.

A mostani viszonyok között is érdemesnek tartják kalapkötéssel foglalkozni, mert ha keveset is, de jövedelmez. Egy családban nagy általánosságban véve megkötnek évenként 2—300 kalapot. A község ugyan kicsi, de mindenki ért a szalmafonáshoz. Iskolás gyermekek, felnőttek és öregek egyformán megtanulják a kalapkötést. Télen inkább a férfiak és gyermekek dolgoznak rajta. A nők nagyobbára tavasz felé, meg ősszel foglalkoznak vele. Télen fonnak, szőnek. A gyermekek és öregek által kötött kalap olcsóbban kel el, mert nem olyan tömött a kötése, de ezeknek van a legtöbb ráérő idejük a kalapfonásra. Egyik-másik idősebb néni sötétben is olyan gyorsan köt, hogy a gyakorlatlan szem alig képes követni kézmozdulatait. Ezért, ha olcsóbban is adják el, valami haszon csak kerül.

A munka egész évben folyik. A tejtermékek mellett a szalmakalap talán az egyetlen olyan cikk, amelyből egész éven át pénzelnek a jákótelki gazdák. Vagyont gyűjteni nem tudott vele senki — mondják —, de a megélhetését könnyebbé tette.

A visszacsatolás következtében megtörténhetik, hogy kissé háttérbe szorul a hajdunánási meg hencidai, csinosabban kiállított kalapok mellett a jákótelkiek minden szakszerű szerszám nélkül készített háziipari cikke. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a kalotaszegi nép hagyományyszeretete megőrzi a régi viseletet s vele együtt talán a Jákótelkén készülő kis- és nagyfejű női szalmakalapot is.³

GÁLFFY MÓZES

A gyergyócsomafalvi kádármesterség

Ha valakire alkalmazhatjuk az „ezermester“ jelzőt, akkor elsősorban a székelyt illeti meg ez a kifejezés.

Szülfalum, Gyergyócsomafalva az ezermesterek termőföldje. A házifonás, szövés a legegyszerűbb „kettős“ vászontól a legbonyolultabb nyüstváltású hímes szőttésig magas fejlettségi fokon áll. A földművelés eszközeinek, az ekének, taligának, boronának, hengernek, esztekének, nemkülönben a szekérnek és szánnak az előállítására kizárólag házimunka. Iparszerűleg legújában egyetlen hivatásos keresek működik, de dús megélhetésre ő sem nagyon számíthat. A szövészek legkülönböző kiviteltel, guzsaly, orsó, vetőló, tekerőlevél, tekerő-leánka, csöllökerek s más szövőeszközök szintén házilag készülnek. Újabban a gazdasági épületek,

³ IGMÁNDI JÓZSEF szerint (A hajdunánási szalmakalapipar. Ért. 1940: 64—78) Kolozs megyébe a megszállás előtt Hajdunánásról is hoztak szalmakalapot. A tőle említett községek közül csak egy-kettő esik egybe az alább felsoroltakkal és az sem kalotaszegi helység. Hencidáról is került Bánffy-hunyadra meg Kolozsvárra kalap (BAKÓ ELEMÉR: Szalmakalapvarrás Hencidán. Ért. 1940: 137—46). Ezeket azonban, alakjukról ítélve, csak a városi polgárok viselhették. BAKÓ női kalapot nem is közöl a képeken.